

LASTE OSALUSE toetamine ja KAASAMINE otsustusprotsessidesse

Lühikokkuvõte kordusküsitluse
tulemustest

Laste osaluse toetamine ja kaasamine otsustusprotsessidesse. Kokkuvõte kordusküsitlusest (2017). MTÜ Lastekaitse Liit

Uuringu koostaja: Helika Saar

Andmete graafilise analüüsi teostaja: Helen Saarnik

Keeletoimetaja: Marie Tammsaar

Illustraator: Marko Pikkat

Toimetaja ja kujundaja: Tõnu Poopuu

Rahastaja: Hasartmängumaksu Nõukogu

Lastekaitse Liit
Estonian Union for Child Welfare

Sissejuhatus

„Rohkem informeerida lapsi, teha arvamuse avaldamine lihtsamaks ja innustada lapsi enda arvamust jagama.“ 16-aastane poiss Tallinnast

MTÜ Lastekaitse Liit viis koostöös Eesti Linnade Liidu ja Eesti Maaomavalitsuste Liiduga ajavahemikul aprill – august 2017 läbi kordusküsitluse [“Laste osaluse toetamine ja kaasamine otsustusprotsessides”](#) (loe lähemalt), eesmärgiga analüüsida laste osaluse võimalusi ja kaasatust omavalitsustes ning jälgida muutusi võrreldes 2006 ja 2013 aastaga.

Euroopa kohaliku omavalitsuse harta artikkel 5 kohaselt ei saa kohaliku omavalitsuse võimupiirides teha muudatusi ilma kõnealuse kohaliku kogukonnaga enne nõu pidamata. Kas kooli- ja kodutee on turvaline, kas kohalik transpordikorraldus vastab laste vajadustele, milliseid vaba-aja veetmise võimalusi soovitakse kasutada, kas koolikorraldus on lapsesõbralik, millised mänguväljakud on laste jaoks huvitavad jne – need on küsimused, millele on oluline saada vastuseid lastelt ja noortelt endilt.

ÜRO Lapse Õiguste Komitee üldkommentaar nr 12 kohaselt peab riik võimaldama lastel monitoorida oma õiguste rakendamist, nii riigi tasandil kui ka raporteerimaks ÜRO Lapse Õiguste Komiteele. Lapse õiguste täielik tunnustamine tähendab, et lastele tuleb anda võimalus oma arvamuse väljendamiseks ning neid mõjutavate otsuste tegemisel osalemiseks.

Ajavahemikul aprill – august 2017 viidi küsitlused läbi nii omavalitsuste kui ka 7–18-aastaste laste ning noorte seas. Küsitlusele sai vastata MTÜ Lastekaitse Liit kodulehel www.lastekaitseliit.ee, andmete kogumiseks kasutati www.connect.ee keskkonda. Analüüs sisaldab endas nii omavalitsuste kui ka laste ning noorte arvamusi ja ettepanekuid üle Eesti. Küsitlusele vastas 49 kohalikku omavalitsust ja 856 last ning noort, kellest 698 olid eesti (tekstis kasutatud märksõna: eestikeelsed) ja 158 vene emakeelega (tekstis kasutatud märksõna: venekeelsed). Soolises lõikes: 406 mees- ja 450 naissoost vastajat. Vastajate keskmine vanus oli eestikeelsetel vastajatel 12,9 ja venekeelsetel 14,5 eluaastat. Üle Eesti olid esindatud nii põhikoolid, gümnaasiumid kui ka kutsekoolid.

Mõtestatud kaasamine annab lastele ja noortele sõnumi, et nende arvamus on ühiskonnale oluline ja sellest sõltub neid ümbritsev keskkond. Käesolev kordusküsitlus kinnitab taaskord, et lastel on palju erinevaid ettepanekuid oma kodukoha elukorralduse kohta ning ka omavalitsused peavad enamasti laste ja noorte osalemist vajalikuks. Mõtestatud kaasamise eelduseks on muuhulgas järjepidev koostöö kohaliku omavalitsuse ja laste ning noorte vahel.

MTÜ Lastekaitse Liit on tänulik kõikidele kordusküsitluses osalenud lastele ja noortele ning nende juhendajatele, samuti tänane kõiki omavalitsuste esindajaid, kes oma panuse andsid ja vastamiseks aja leidsid. Suur tänu Eesti Linnade Liidule ja Eesti Maaomavalitsuste Liidule ning kõigile teistele, kes käesoleva kordusküsitluse valmimisse panustasid, sealhulgas nii levitamise kui ka kordusküsitluse läbiviimise osas.

Julgustame kõiki kohalikke omavalitsusi kordusküsitluse tulemustega tutvuma, ettepanekuid arvestama ja parimaid praktikaid ka oma omavalitsuses rakendama!

Aktiivset kaasamist ja osalemist soovides, MTÜ Lastekaitse Liit

Kokkuvõtte kohalikud omavalitsused kaasajatena

Võrreldes MTÜ Lastekaitse Liit poolt 2006. ja 2013. aastal omavalitsustele korraldatud küsitlustega saab käesoleva küsitluse põhjal teha omavalitsuste kui kaasajate osas järgnevad tähelepanekud:

- Kasvanud on omavalitsuste osakaal, kes kasutavad laste ja noorte kaasamise alusena omavalitsuse poolt vastu võetud dokumenti.
- Kui vaba aja ja koolielu osas on jäänud omavalitsuse aktiivsus laste ja noorte küsitlemisel suhteliselt samale tasemele, siis oluliselt vähem selgitatakse laste ja noorte arvamust välja kohaliku kultuurielu, keskkonna ning kohaliku transpordi küsimustes.
- Suurenenud on küsimustike kasutamise tendents, samuti korraldavad omavalitsused rohkem loominguilisi konkursse laste ja noorte arvamuse välja selgitamiseks. Suurenenud on ka otsene suhtlus omavalitsuste ja laste ning noorte vahel, st toimub rohkem ühiseid arutelusid ja kohtumisi peredega.
- Omavalitsuste tasandil on tõusnud laste ja noorte kaasamise erinevate vormide kasutamine. Lisaks sellele, et on suurenenud laste ja noorte kaasamine laste/noorte organisatsioonide ja õpilasesinduste kaudu, on suurenenud ka otsene kaasamine – nii individuaalselt laste poole pöördudes kui ka laste kaasamine perede kaudu.
- Omavalitsused on muutunud laste ja noorte kaasamise algatamise osas aktiivsemaks. Pooltel juhtudel on algatus ühine või on teinud algatuse kaasamiseks lapsed ja noored ise, kelle aktiivsus nende arvamuse väljaselgitamise algatamiseks on küll mõnevõrra vähenenud.
- Suurenenud on omavalitsuste kaasamispraktika tendents kõikides vanusegruppides, sh kaasavad omavalitsused oluliselt enam algkooliealisi ja eelkooliealisi lapsi.
- Mõnevõrra on suurenenud omavalitsuste osakaal, kes lapsi arengukavade koostamise protsessi kaasavad. Siiski kolmandik küsitlusele vastanud omavalitsustest kinnitavad, et nad ei ole lapsi arengukavade koostamise protsessi kaasanud. Ligi kaks kolmandikku vastanud omavalitsustest kaasab enda kinnitusel lapsi ja noori iga-aastaste tegevuskavade koostamisesse (sh kooli, noortekeskuse tegevuskava). Enamasti tehakse seda koolide või noortekeskuste kaudu. Ligi kaks kolmandikku vastajatest kinnitas, et on kaasanud lapsi ja noori valdkondlike eelarvete (nt noorsootöö) koostamisesse.
- Mõningal määral on kasvanud omavalitsuste osakaal, kes küsib laste arvamust kaasamise meetodite sobivuse osas.
- Kasvanud on omavalitsuste osakaal, kes kinnitavad, et juhul, kui nad on lapsi/noori kaasanud, siis nad on alati (35%) või mõnikord (65%) arvestanud nende arvamusega.
- Vähenenud on paraku omavalitsuste osakaal, kes küsivad lastelt ja noortelt tugisidet nende poolt edastatud arvamuste ja ideede arvesse võtmisest.
- Suurenenud on omavalitsuste osakaal, kelle koduleht on omavalitsuse kinnitusel lapsesõbralik.
- Omavalitsused eelistavad senisest enam otsesuhtlust nii laste ja noortega, kui ka noorsootöötajate ja õpetajate ning allasutuste juhtidega, et laste ja noorte huvisid välja selgitada ning neile infot jagada. Populaarseimad kanalid, mida omavalitsused kasutavad lastega ja noortega suhtluseks ning info jagamiseks on Facebook ja sotsiaalmeedia tervikuna, aga ka omavalitsuse veebileht. Palju kasutatakse

informeerimisel kooli ja noortekeskuste abi.

- Suurenenud on omavalitsuste osakaal, kes kinnitavad, et laste kaasamist toetavaid materjale ei ole piisavalt. Käesoleva küsitluse raames uuriti esmakordselt ka venekeelsete materjalide kättesaadavust. Venekeelsete materjalide kättesaadavust peab ebapiisavaks üle kolmandiku vastanud omavalitsustest. Võttes arvesse, et omavalitsuste aktiivsus laste kaasamisel on suurenenud, toetab käesolev tendents seisukohta, et omavalitsused soovivad lapsi teadlikumalt ja mõtestatult kaasata.

Omavalitsuste ettepanekud märksõnumitena kohalikul tasandil laste ja noorte kaasamise kohta

ROHKEM RESSURSE!

ROHKEM TEAVITUST!

ROHKEM KOOSTÖÖD!

**ROHKEM LAPSEKESKSET
KAASAMIST!**

**ROHKEM KAASAMIST JA
JULGUSTAMIST!**

Kokkuvõtte lapsed ja noored osalejatena

Võrreldes MTÜ Lastekaitse Liit poolt 2013. aastal lastele ja noortele korraldatud küsitlustega saab käesoleva küsitluse põhjal teha järgnevad kokkuvõtavad tähelepanekud:

- Küsitluses osalenud lastest ja noortest on 63% teadlikud oma õigusest avaldada arvamust kohaliku elu korraldamises. Vene keelt emakeelena rääkivad lapsed on oma õigusest kohaliku elu korralduse osas arvamust avaldada teadlikumad.
- Sarnaselt 2013. aasta küsitlusele on pooled vastanutest kuulnud koolis oma õigusest avaldada arvamust kohaliku elu korraldamise kohta. Venekeelsed lapsed on võrreldes eestikeelsete laste ja noortega saanud rohkem infot kohaliku elu korralduse osas kaasa rääkida koolist ja kodust. Käesoleva küsitluse tulemused kinnitavad taaskord, et lapse õigusi tervikuna on vaja koolis senisest enam käsitleda.
- Vähenenud on noorteorganisatsioonide ja noortekeskuste osakaal laste ja noorte infokanalina, aga ka aktiivsus laste ja noorte küsitlemisel seoses kohaliku elu korraldamisega. Kodukoha kohaliku omavalitsuse vähesele aktiivsusele (või siis oskamatusel) teavitada lapsi ja noori oma õigustest avaldada arvamust kohaliku elu korraldamises viitab asjaolu, et ainult 6% küsimustikule vastanud last või noort mainis infokanalina omavalitsust.
- Mõnevõrra on vähenenud laste ja noorte valmisolek kohaliku elu korraldamises kaasa rääkida. Küsitlusele vastanud lastest ja noortest 45% soovivad, et nende arvamust kohaliku elu korraldamise osas küsitakse. Soov kaasatuks saada on suurem venekeelsetel lastel ja noortel.
- Koolide aktiivsus laste ja noorte arvamuse väljaselgitamisel on mõnevõrra vähenenud. Eestikeelsed koolid küsivad rohkem laste arvamust kohaliku elu korralduse osas, samas kui venekeelsed koolid jagavad lastele ja noortele antud teema osas rohkem infot.
- Kasvanud on erinevate kanalite ja viiside kasutamine laste ja noorte arvamuse selgitamisel kohaliku elu korraldamise küsimustes. Sama kinnitasid ka omavalitsuste küsitluse tulemused. Populaarseim on endiselt interneti teel laste ja noorte kaasamine. Suurenenud on ka otsesuhtlus, mida näitas ka omavalitsuste küsitlus.
- Vähenenud laste ja noorte osakaal, kes on avaldanud oma arvamust kohaliku elu korraldamise osas (2013 - 65%, 2017 - 54%). Venekeelsed lapsed on aktiivsemad oma arvamuse avaldamises. Tulemused kinnitavad p. 2.3. ilmnenud tendentsi, et vähenenud on laste soov kohaliku elu korralduse osas kaasa rääkida.
- Laste ja noorte vastused kaasamise valdkondade osas peegeldavad samu tendentsi, mis ilmnisid omavalitsustele suunatud küsitlusest (vt p. 1.2.). Kui vaba aja ja koolielu osas on omavalitsuse aktiivsus laste ja noorte küsitlemisel võrreldes 2013. aastaga mõningal määral vähenenud, siis oluliselt vähem küsitakse laste ja noorte arvamusi kohaliku kultuurielu, keskkonna ning kohaliku transpordi küsimustes.
- Ligi kolmandik vastajatest tõdes, et nende arvamust ei ole kohaliku elu korraldamises arvesse võetud (põhjus: ei ole küsitud, ei ole tagasisidet antud). Venekeelsetes koolides arvestatakse laste arvamusega laste ja noorte hinnangul veidi rohkem kui eestikeelsetes koolides. Vähenenud on laste ja noorte arvamusega arvestamine nii noortekeskustes kui ka noorteorganisatsioonides.

- Küsitluses osalenud lastest ja noortest 5% kinnitab, et nende arvamusega on kohaliku elu korraldamisel alati arvestatud, 22% vastanutest tõdeb, et nende arvamust on arvestatud enamasti.
- Vähenenud on omavalitsuste aktiivsus tagasisidestamisel. Juhul kui küsida laste ja noorte arvamust, on kindlasti vaja anda neile ka tagasisidet, kas nende arvamust on arvesse võetud, või põhjendada, miks nende arvamust arvesse ei võetud.
- Sõltumata emakeelest eelistavad lapsed ja noored pigem ankeete ja küsimustikke kui arutelu-vormis arvamuse selgitamist. Samas soovivad nad oma arvamust avaldada ka küsitluses kohaliku omavalitsuse kodulehel või Facebooki kaudu. Arutelude puhul eelistavad lapsed ja noored vestlusringi koolis.
- Ligi neljandik vastajatest tõdes, et nende kodukohas laste ja noortega seotud organisatsioone ei ole või nad ei ole teadlikud organisatsioonide tegevusest. Seega peaksid kohalikul tasandil tegutsevad laste ja noortega seotud organisatsioonid ennast rohkem nähtavamaks tegema ja oma tegevust kohalikul tasandil senisest enam tutvustama.
- Lapsed ja noored leiavad/saavad kõige rohkem infot kodukohas toimuva kohta koolist ja Facebookist, suurenenud on interneti foorumite osakaal infoallikana. Langenud on laste ja noorte poolt kohaliku omavalitsuse kodulehe külastamise tendents, kui ka osakaal infoallikana (nt 71% küsimustikule vastanud vene keelt kõnelevatest lastest ja noortest ei ole oma kodukoha kodulehte külastanud). Eelnev kinnitab taaskord, et omavalitsused peavad oma koduleheküljed (soovitavalt koos laste ja noortega) üle vaatama, et muuta need lastele ning noortele atraktiivsemaks.
- Laste teadlikkuse tase ÜRO lapse õiguste konventsioonist on mõnevõrra vähenenud, kolmandik küsitluses osalenud lastest ja noortest kinnitas, et on konventsioonist teadlikud. Seega on senisest enam on ühiskonnas vaja teha lapse õiguste alast teavitustööd (sh vene keeles), ning tutvustada lastele ja noortele lapse õiguste konventsiooni, kui rahvusvaheliselt tunnustatud lapse õigusi koondavat dokumenti, erinevatel viisidel ja vormides.
- Lapsed ja noored soovivad, et nende ettepanekuid võetaks kuulda ja arvesse. Mitmed vastajad rõhutavad, et kui laste ja noorte arvamust ning ettepanekuid rohkem kuulataks, osaleksid lapsed ka rohkem.

Laste ja noorte ettepanekud märksõnumitena kohalikul tasandil laste ja noorte kaasamise kohta

